

Вікторія ПАЛІЙ,
учитель початкових класів
Старочорторійської ЗОШ І–ІІІ ст.
Маневицького р-ну Волинської обл.

"Барвінок" – винахідливі комбінації відомих елементів

Припускаю, що винесена у заголовок цього матеріалу назва колись досить відомого, зокрема, своєю славною літературою і практично інтегрованого у навчально-виховний процес дитячого видання для багатьох читачів "Початкової школи" стане несподіванкою. А в декого, можливо, викличе і скепсис. Мовляв, до чого тут він, надворі давно інші часи, довкола море різної літератури, інтернет-ресурсів, а в дітей цілком інші захоплення. Та й чи здатен тоненький журнал адекватно реагувати бодай на крихту тих нових викликів і загроз, що постають перед усіма нами й учнями.

У цьому зв'язку пригадується, як колись на вчительському заході спостерегла неприховану недовіру до моєї розповіді. Тоді не втрималася й майже спересердя порадила колегам відкрити журнал хоча б на першому розвороті. Де майстерний малюнок казкового палацу з написом "Барвінкова республіка" і незвичними текстівками, а за ними йде гасло, взяте з вірша Р. Кіплінга "...І ось як я їх всіх зову: Хто? Що? Як? Де? Коли? й Чому?" Все це інтригує читача вже з першого погляду.

Сказала це, знаючи, що багато вже призабули, який "Барвінок" на вигляд. Не знаю, чи переконала їх, але тоді зал дружно зашелестів журнальними сторінками і слухав уважніше.

Вдале розташування близько двох десятків рубрик охоплюють найважливіше для розвитку дітлахів. Вони дуже добре організовані, системні й послідовні. Більшість із них супроводжують конкурсні завдання з призами. Це захоплює читача, і за кілька років він самотужки засвоює певний обсяг знань. Очевидно, що редакція добре орієнтується у шкільних програмах, акцентуючи на вузлових проблемах формування світоглядних уявлень учня.

"Барвінок" ставить перед собою конкретні виховні цілі, в чому насамперед зацікавлені ми, вчителі, і батьки. І при цьому уникає силуваності, майстерно використовуючи різні прийоми – від циклів спеціальних розповідей до підтексту, прихованого змісту тощо. Здавалося б, у тематиці, всьому змісті журналу немає нічого такого, що було б невідоме. Та коли вчитуєшся, бачиш, як у ньому вміло все змудровано, скомбіновано в одне ціле. Заворожуючи цим юного читача від першого до останнього слова й малюнка. Це і підказало назву цієї публікації.

Пройшовши частину свого вчительсько-життєвого шляху і маючи за плечима чималий досвід, переді мною приклад моєї матері. Вона була вчителем за покликанням, відповідальним, і звання відмінника народної освіти дісталася їй заслужено. Залишила по собі гарну пам'ять у селі.

Мені теж мріється, аби до мене вдячно всміхалися люди. І ті мої перші учні, котрі зараз уже закінчують виші чи давно набули якогось ремесла, і мої нинішні четверто-

класники та ті, хто буде після них. Тому, як можу й умію, переконую батьків у тому, що майбутнє їхніх дітей цілковито залежатиме від знань, бажання до них. А собі щоразу наказую напружуватись, зробити урок цікавішим, емоційнішим, розбурхувати дитячу уяву та природну допитливість.

Кожен учитель має для цього багатий методичний арсенал з різним інструментарієм. А "Барвінок" у моїй практиці (і не лише в моїй) – один із таких інструментів. Допоміжних, але, на диво, дуже зручний та результативний.

Упродовж двадцятирічної педагогічної практики прагну розвивати творче мислення учнів. Намагаюся створювати педагогічну співдружність, а вихованці стають співорганізаторами, помічниками у навчальній діяльності. Спроби пробудити творчу думку, втілити казку в реальність, дати поштовх дітям повірити в свої сили, виявилися немарними.

З першокласниками вчимося складати невеличкі казки, описи, твори, робимо спроби в поезії, що й пробуджує уяву, фантазію, думки – складові дитячої творчості. Отож не випадково наші перші творчі починання, явлені у "Книзі мрій" журналу "Барвінок", радували і дивували батьків та вихованців. Наприклад:

Я хочу побудувати велике місто. Там високі будинки виблискуюватимуть золотими куполами. Також буде багато спортивних дитячих майданчиків. У місті житимуть щасливі й доброзичливі люди. І пануватиме шира любов до бабусь і дідусів. Це місто Щастя!

Іван Прус

Дуже хочу полетіти в космос і побачити нашу планету. Мрію ще стати художником і малювати все-все. Хочу ще відвідувати гурток, робити цікаві вироби з паперу та бісеру.

Анастасія Сахнюк

Мрію стати моделлю, тому що це красиве заняття, яке вимагає великих зусиль, праці. Я готова до цього. Показуватиму красивий одяг для людей, а саме для українців. Вірю, що краса врятує світ.

Ірина Брик

Мені самій сумно. Мрію, щоб у мене було дві сестри. Тоді нам буде весело разом гратися і вчитися.

Владислава Маноха

Хочу стати вчителькою. Навчати дітей розуму, любити і поважати батьків. А зараз стараюся бути схожою на свою вчительку.

Наталія Кузьмич

Я хочу стати футболістом, бути сильним, спритним і спортивним. Дуже хочу побачити Андрія Шевченка.

Михайло Шкабура

Після обговорення цих описів з'ясуємо, що, маючи бажання та сумлінно працюючи, можна досягти поставленої мети. А я дуже хочу, щоб мрії моїх дітей здійснилися.

Та чи не найяскравішою ілюстрацією цього є головна складова "Барвінку" – літературна. Мої вихованці з нетер-

пінням очікують черговий номер з повістю І. Андрусяка "Третій сніг". Вони вже знайомі з цим автором, адже торік ми читали його твори "Хто боїться зайчиків", а "Вісім днів з життя Бурундука", повість, яка занесена до списку кращих дитячих книжок світу, планує на наступний рік. Тоді ж читатимемо "Миколчині історії" М. Павленко. Читаючи казку Габрієли Шапіро "Дзвенислава та Малий Принц", проникаємося милосердям до дітей інвалідів, проводимо акції доброчинності. Все це із "Барвінку". У мене тепер кілька десятків таких журнальних публікацій. Усі вони вийшли й продовжують виходити окремими книжками, здобувши найпрестижніші нагороди "Книжки року", "Літ-акценту", книжкових конкурсів і виставок. Але з накладом у кілька тисяч примірників до нашої школи, села їм не дістатися. А "Барвінок" дає змогу дітям усе це читати.

Як дохідливо, емоційно закладати в дитячі голівки те, що дає початкові уявлення про Україну, її мову, історію, культуру, традиції? Звернемося знову до "Барвінку". Він ніколи не проміне календарних дат, важливих національних і державних свят, історичних подій.

На честь Міжнародного дня писемності та мови, який у всьому світі відзначають 21 лютого (і ювілею журналу, а в нинішньому році "Барвінку" виповнилося 85 років), "президент" Барвінок оголосив конкурс "Цікаві історії моєї родини", який проходить у три етапи. До цього дня у своєму класі ми з дітьми провели презентацію творчих робіт "Дідусева казка", "Бабусяна оповідка". Хто найцікавіше розповість історію зі свого життя, дитинства, як не рідні бабусі, дідуся, мама, тато?!, які теж були присутні на дійстві. Цей захід вдало поєднали з літературним конкурсом "Цікаві історії моєї родини" від "Барвінку". Кращі учнівські роботи надіслали до редакції (а їх, зазвичай, шлють з усіх куточків України). Несподіванкою для учнів стала публікація в п'ятому номері "Барвінку" їхніх творів, зокрема:

Миколаєва допомога

У моєї бабусі була велика сім'я. На початку війни 1941 року батька та двох братів забрали до війська... А вже 1944 рік... Ніяких новин про чоловіка і синів. Тільки молитва й благання до Бога та Миколая про спасіння їхнє. Одного разу, коли бабуся поралась біля печі, пекла паляниці, оглянувшись і побачила старенького дідуся з сивою бородою (аж злякалась). Він привітався і сів перепочити. Бабуся дала дідусяві їсти, а він став розповідати про її сім'ю.

— Не переживай, твій чоловік повернеться через місяць. А коли випаде перший сніг, прийде похоронний лист про сина старшого, але ти не вір. Менший син прийде весною, на Миколая. Бог їх оберігає по твоїх молитвах. Дід подякував за гостину, бо час їти. На запитання, як звати:

— Миколаєм мене називають.

Коли бабуся повернулася до печі взяти паляницю дідові на дорогу, він загадково зник, як і появився. Вибігла на вулицю, але його вже ніде не було...

Батько з синами повернувся з війни живими. Бабуся говорила, що то був Святий Миколай. Наказувала молитися і шанувати його.

І я молюся і дякую за все Миколаєві.

Іван Прус, учень 3 класу

Дружні футболісти

Коли дідуся був хлопчиком, він любив грати в футбол. Якось він зі своїм другом Сашком вирішили пограти в улюблену гру. Футбольне поле було біля річки. Тільки вони розігралися, як Сашко пожбурив м'яч так, що той залетів у воду. Друг дідуся зай-

шов у річку і дістав м'яча. А повертаючись на берег, він наступив на щось гостре і дуже пробив ногу. Йти сам Сашко не міг. А дідуся за віком був молодшим, і не зміг йому допомогти, та вихід із скрутного становища знайшов — швидко побіг додому, взяв велосипед, і повернувся за другом, щоб привезти його додому. Все обійшлося добре.

Я пишаюся своїм дідусям, який не покидає друзів у біді.

Владислава Манюха

Маленька Батьківщина

Я дуже люблю слухати розповіді своєї бабусі про її дитинство. Воно зовсім не схоже за моє. Серед багатьох розказаних нею історій мене найбільше вразила одна.

Бабуся жила на мальовничому хуторі Бітня, який знаходився глибоко в лісі. Але, на жаль, її дитинство обпалене війною. А це, звісно, і холод, і голод. У 1944 році коли навколишні села захопили німці, свою активну боротьбу з ворогом вели партизани, загін яких знаходився в лісі. Було багато поранених. І тоді керівник цього загону звернувся до мого прадіда Остапа з проханням, щоб той дозволив у хаті влаштувати тимчасовий госпіталь. Прадід не відмовив, хоча його дружина, а моя прабабуся, на той час була тяжко хвора. Моїй бабусі тоді було лише 5 років, але вона добре пам'ятає, як усю сім'ю, в якій було шестеро дітей, помістили на кухні, а велика піч стала основним місцем перебування малечі. Звідси бабуся зі своїми братами спостерігала за тим, що коїлося в хаті. Було лячно, але водночас і надзвичайно цікаво бачити справжнього солдата, справжню зброю. Найбільшою радістю, як каже бабуся, було те, що хворі ділилися з ними сухарями, грудочками цукру — це було справжнім святом.

З роками хутір спорожнів. Нині там височіє хрест, який нагадує про воєнні роки, втрачені людські життя. А стежина, яка веде до бабусиною хутора, переконливо свідчить про те, що пам'ять людська жива.

А я мрію про літо. Поїдемо в ліс збирати чорницю і обов'язково заглянемо на нашу маленьку батьківщину.

Ірина Брик, учениця 3 класу

Ворона-зłodійка

Мій дідуся Василь багато років працював шофером на молоковозі.

Одного разу з собою в рейс він узяв мою маму Оксану, якій було всього 4 роки. Коли мама зголодніла, дідуся дав їй шматок сиру. Поки вона роздумувала, їсти сир, чи ні, підлетіла метка ворона, вихопила сир з її рук і злетіла на сусіднє дерево. Там вона переможно каркнула і задоволено взялася до обіду.

Наталія Кузьмич

Дитячі твори майстерно оформила художниця Н. Анікіна. Кожному учаснику редакція подарувала книжку і надіслала лист-подяку.

Наступним етапом літературного конкурсу "Сімейна реліквія" від "Барвінку" — родинні історії написані вихованцями. Адже мудрість гласить: "Хто не знає своєї історії — той не має майбутнього", а маленька історія починається з традицій, обрядів, духовних цінностей родин, звідки зароджується історія країни. Приміром:

Глечик

Старовинна річ у моїй хаті — глиняний глечик. 1913 року прабабуся купила його на базарі. У глечик члени родини наливали молоко, і воно зберігалося довго холодним.

З роками глечик посивів, та все ж помітний на ньому узор-бігунець. Нині він слугує гарним горщечком, у якому стоять колоски пшениці. Ця композиція є оберегом моєї сім'ї.

Байцям Христина

Прабабусина скриня

Бабуся моєї мами, Меланія, на жаль, уже покійна. Я часто з мамою ходила до неї в гості.

У просторій кімнаті бабусиної хати, в кутку, стояла велика дерев'яна скриня. Вона була гарно розфарбована красивими червоними квітами. Одного разу прабабуся відкрила скриню і показала мені речі, які там зберігалися. Це святковий полотняний одяг бабусі та дідуся: вишиті червоними та чорними нитками українські сорочки, пояси, плаhti, крайки, рушники. Цей одяг зберігається в скрині і до цього часу, хоч бабусі вже немає в живих.

Я рада, що моя родина шанує ці речі моїх пращурів. І я буду так робити.

Кузьмич Наталія

Вишиванка

Мабуть, у кожній родині є речі, дорогі серцю людини, небайдужої до свого родоводу. У нашій сім'ї, наприклад, однією із реліквій стала вишиванка моєї прабабусі, на якій цвітуть червоні маки з чорними орнаментами. Прабабуся Ніна багато розповіла мені про цю вишиванку, а зокрема те, що вона, вишиваючи її, наспівувала ніжно-щемливу мелодію:

Шуміла калина, шумів тихий гай,

Вродливу дівчину козак покохав.

Я вважаю, що на цій сорочці вишите все її життя, адже вона пережила страшні роки війни. Тому я берегиму цю святу для мене річ і вважатиму її своїм оберегом!

Лотвин Іванна

Книжка як читанка

У кожній родині своя історія, звичаї, обереги, реліквії. У мене є дорога річ — книжка, яка називається "Для вселюдних шкіл" 1933 року. Вона нагадує читанку для початкових класів. На першій сторінці ледь помітний герб з орлом, колір обкладинки коричнево-бурого кольору, напевно від старості. У книзі зібрані вірші, оповідання, казки, байки, багато чорно-білих малюнків. Перечитавши зібране, мене зацікавила загадка "В ліс іде — на село дивиться, а з лісу йде — на ліс глядить".

Цю книжку я берегиму і шануватиму. Адже коли з книжкою подружишся — розуму наберешся.

Брик Ірина

Натільний хрестик

Ця історія трапилася в роки Першої світової війни. Коли мого прадіда відправляли до війська, мама дала йому натільний хрестик і наказувала ніколи не знімати.

Одного разу, коли солдати в окопі перепочивали перед боєм, мій прадід молився Богу і цілував хрестик. З нього дуже насміхався один солдат, що ця бляшанка ніколи не спасе. В цей момент влучило дві кулі - одна в солдата, а друга в дідуся. Солдата смертельно ранило, а дідусяві куля влучила в хрестик. З того часу реліквією для моєї родини є цей натільний хрестик.

Прус Іван

Годинник

Найдорогоціннішою реліквією моєї родини є настінний годинник відомого німецького майстра Gustav Weska. В давні часи його придбав прадід моєї прабабусі Марії Наум. Годинник відраховує кожну годину кількістю ударів. Він у сім'ї дуже цінується, тому що це згадка про моїх пращурів. За годинником я сама навчилася рахувати години й цінувати час.

Маноха Владислава

Слухаючи і вкотре перечитуючи такі роботи, радію, що діти прості, здавалося б, події, життєві історії, невимушено насичують живими, теплими, рідними барвами, творчою уявою.

...Перший день цього навчального року подарував моему 4-му класу приємний сюрприз — нам урочисто вручили спеціальний Диплом "Барвінку". Мої учні мріють відвідати редакцію, яка, мабуть, уявляється казковим палацом, як на журнальному сайті. Хоч ми вже виборювали у конкурсних завданнях призи, та все ж дехто сподівається

стати іменним стипендіатом "Барвінку" чи отримати від нього щось із жаданої для сільської дитини цифрової техніки. Підживлюючи ці мрії, терпляче пояснюю, що вони можуть справдитися, якщо будемо активнішими і старатимемося більше.

Сподіваюсь, серед читачів "Початкової школи" знайдуться й ті, хто, крім телевізора, іноді ще слухає радіо. Тож вони мали чути, приміром, торішньої осені низку розлогих радіопередач за "Барвінком". Якщо добре знати журнал, то не викликало жодного сумніву у правдивості сказаного учасниками тих розмов. Діти щиро захоплюються читанням, котре, як вони вважають, веде їх уперед. Батьки називають причини, які спонукають вибирати саме журнал "Барвінок". А вчителі реалізують за цим журналом спеціальні проекти у всіх молодших класах.

І така промовиста деталь. У передачах ішлося про використання журналу вчителями не у якійсь сільській глибинці, а в цілком респектабельних столичних гімназіях: східних мов, № 30, ЗОШ № 180 та інших, які вдалося тоді почути. Думаю, що перелік столичних закладів, де немає проблем з вибором дитячого читання, але в ньому неодмінно присутній "Барвінок", дуже великий.

Минулого року випадково на очі потрапила стосторінкова книжка "Мовна лікарня". Уже з титулу та першої сторінки здогадалася: це ж із "Барвінку". З його рубрики "Наш скарб — рідна мова", яку веде професійний мовознавець, письменниця Леся Мовчун. Її розповіді щодо мовної культури сприймаються як інтригуючі історії.

Мої вихованці охоче беруться до завдань з цієї рубрики, а це робота зі словниками, довідниками; буває, сперечаються, та коли вправляються з помилками Порфирія, біжать до учнів інших класів, загадуючи ті ж завдання.

Зовсім не здивувалася, побачивши кілька років тому по телевізору вручення журналу Диплома №1 за перемогу в державному конкурсі, мета якого — залучати молодь до читання. Дитячий журнал залишив позаду понад 30 теледіакомпаній, низку "дорослих" друкованих видань.

Колись на сайті Дніпропетровської дитячої бібліотеки побачила результати дослідження факторів, які сприяють підвищенню читацького інтересу. "Барвінок" і там виявився на першому місці.

Це не дивно. За багато-багато років не пам'ятаю жодного номера без цієї теми. У різний спосіб журнал розповідає про переваги читання, надає щодо цього яскраві факти. Цими матеріалами користуємося постійно, ними цікавляться інші вчителі.

Покажіть журнал у своєму класі — і пересвідчитесь у цьому.

Із сайтів та інших джерел, скажімо, Фастівської школи №1 на Київщині, Орджонікідзівського ліцею на Дніпропетровщині, Оріхівської гімназії №1 Запорізької області, Малокопанівської ЗОШ Херсонської області можна зрозуміти, що тут ніколи не переривалася традиція спілкування дітей з "Барвінком" за посередництва учителя, бібліотекаря. Це лише окремі адреси з тих, що випадково зафіксувала. Судячи з журнальних публікацій, редакція повинна мати їх значно більше. Зрештою, чимало читачів "Початкової школи" напевне, також підтвердять, що "Барвінок" не шез із шкільного життя. Один звертається до його літературних творів, інший — до певних рубрик, а хтось — до більшості матеріалів.

Журнал навдвовижу "припасований" і до щоденних учительських потреб. Наприклад, готуючись до майбутнього навчального року, працюючи з календарними планами, я наперед знаю, коли, на якому уроці мені знадобиться те чи інше з "Барвінку". Використовую його у роботі з обдарованими учнями. Звісно, щось братиму зі свіжих номерів, очікую на новинки, та маю чималий запас уже апробованих журнальних матеріалів і легко вгадую дитячу реакцію на них.

Якось на класних зборах, коли обговорювалися проблеми харчування дітей, мама мого учня розповіла, що її Максимко несподівано відмовився від улюблених чипсів, сухариків та фірмового солодкого напою. Мовляв, йому їх заборонив "Барвінок". Взагалі, позитивна реакція батьків на появу нової рубрики "Крамничка "Здоровий Бублик" навіть для мене стала деякою несподіванкою. Та й батьки стали більше реагувати на публікації під цією рубрикою. Хоча у селі менше проблем із здоровим харчуванням, та спокус немало.

Тема безпечної поведінки, шкідливих звичок тощо ніколи не сходила із журнальних сторінок. І розробляється вона дуже компетентно. Чимало читачів "Початкової школи", напевне, бачили у своїх школах підручники "Основи здоров'я" для 5–9-их класів (видавництво

"Алатон"). Якщо заглянути в їхні реквізити, то прочитаємо, що вони редаговані редакцією журналу "Барвінок". А з минулого року співробітники часопису відредагували підручники "Основи здоров'я" цього ж видавництва для початкових класів.

Отож, коли авторами основних рубрик "Барвінку" є творці шкільних підручників, професійні мовознавці, історики, літератори, відомі в дитячій журналістиці, можна отримати об'єктивну відповідь – це компетентний і відповідальний журнал.

Хочу наголосити, на мій погляд, на дуже важливу. Журнал не лише зберігає культурну пам'ять, а й сам продукує культурні норми. Ними є і намагання повернути престиж читання, розбудити у читача інтерес до пізнання й саморозвитку, сформувати настанову про особливу цінність знань, норм безпечної поведінки, здорового способу життя, спілкування з ровесниками...

І ще одне. Успіх, досягнутий учнями – найвища для них нагорода. Вона дарує їм упевненість у власних силах, заохочує до творчості. Над нашою планетою тонкий озоновий шар, проте він захищає усе живе на ній. Подібно до нього, культура оберігає дитину від руйнівних впливів. "Барвінок" – частинка цієї культури, що спроможна залишити глибокий слід у дитячій душі.